

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ NỘI DUNG ĐIỀU TRA CỦA CUỘC TỔNG ĐIỀU TRA DÂN SỐ VÀ NHÀ Ở NĂM 2009

Nguyễn Văn Phái^(*)

Tổng điều tra dân số là quá trình thu thập, xử lý và phân tích các thông tin thuộc các khía cạnh nhân khẩu học, kinh tế - xã hội của mỗi người dân trong một nước tại một thời điểm nhất định nhằm thu được các số liệu về số lượng, phân bố và cơ cấu dân số theo giới tính, độ tuổi, dân tộc, tôn giáo, tình trạng hôn nhân, v.v... Những số liệu đầy đủ và chính xác là cơ sở quan trọng cho việc hoạch định các kế hoạch, chính sách phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao đời sống nhân dân.

Nội dung của cuộc tổng điều tra được thể hiện qua các câu hỏi trong phiếu điều tra. Phiếu của cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở 1/4/1999 gồm 41 câu hỏi chính bố trí trên hai phần của phiếu điều tra: phần điều tra dân số và phần điều tra nhà ở. Phần điều tra dân số gồm 19 câu hỏi điều tra toàn bộ dân số và 13 câu hỏi điều tra chọn mẫu 3% số địa bàn điều tra về khả năng sinh đẻ của phụ nữ và tình trạng tử vong của các hộ. Phần điều tra nhà ở chỉ bao gồm 9 câu hỏi.

Các chỉ tiêu về điều tra dân số bao gồm: (1) Họ và tên; (2) Quan hệ với chủ hộ; (3) Giới tính; (4) Tháng, năm sinh; (5) Dân tộc; (6) Tôn giáo; (7) Nơi có mặt vào đêm 31/3/1999; (8) Thời gian cư trú tại xã phường; (9) Nơi cư trú gần đây nhất; (10)

Nơi thực tế cư trú cũ thuộc thành thị hay nông thôn; (11) Tình trạng biết đọc, biết viết; (12) Tình hình đi học hiện nay; (13) Trình độ học vấn; (14) Trình độ chuyên môn kỹ thuật cao nhất đã đạt được; (15) Chuyên ngành đã được đào tạo; (16) Tình trạng hôn nhân hiện nay; (17) Hoạt động thường xuyên trong 12 tháng trước thời điểm điều tra; (18) Nghề nghiệp; và (19) Thành phần kinh tế và ngành kinh tế quốc dân.

Các chỉ tiêu điều tra về nhà ở bao gồm: (1) Có hay không có nhà ở; (2) Loại nhà đang ở; (3) Tổng diện tích để ở; (4) Quyền sở hữu nhà ở; (5) Năm xây dựng; (6) Có hay không có điện thắp sáng; (7) Nguồn nước ăn chính; (8) Loại hố xí đang sử dụng; (9) Có hay không có tivi/radio và một số phương tiện sản xuất.

Ngoài 19 chỉ tiêu điều tra toàn bộ nói trên, ở các địa bàn điều tra mẫu còn điều tra thêm khả năng sinh đẻ của phụ nữ và tình trạng tử vong ở các hộ theo các chỉ tiêu: (1) Số con hiện đang còn sống cùng với mẹ; (2) Số con hiện đang sống ở nơi khác; (3) Số con hiện không còn sống; (4) Tổng số con đã sinh; (5) Tháng năm dương lịch của lần sinh gần nhất; (6) Giới tính của người con sinh gần nhất; (7) Hiện tại người con đó còn sống không; (8) Tổng số người chết của hộ

^(*) Phó vụ trưởng Vụ Thống kê Dân số và Lao động

trong 12 tháng trước thời điểm điều tra; (9) Họ và tên của từng người chết; (10) Giới tính của người chết; (11) Tháng năm sinh của người chết; (12) Tháng năm chết; và (13) Tuổi khi chết.

So với cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 1989, nội dung của cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 1999 đã nhiều hơn. Tuy nhiên, sau 15 năm đổi mới, điều kiện kinh tế - xã hội và chính trị ở nước ta đã thay đổi nhiều nhưng cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở 1999 vẫn chưa có thêm những chỉ tiêu cơ bản khác biệt thị được những thay đổi này. Cụ thể là:

1. Trong quá trình hội nhập, số người Việt Nam ra nước ngoài cũng như người nước ngoài vào làm ăn sinh sống ngày một nhiều, trong khi đó, cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở 1999 lại chỉ thu thập tình trạng di cư trong nước, trong khi đó lại thiếu các chỉ tiêu về di cư quốc tế.

2. Mặc dù Tiếng Việt là tiếng phổ thông, được sử dụng làm ngôn ngữ chính thức nhưng với 54 dân tộc, mỗi dân tộc đều có tiếng nói riêng của mình. Ngoài ra các ngoại ngữ như các tiếng Anh, Pháp, Hoa, Nga...được rất nhiều người sử dụng trong làm việc cũng như trong sinh hoạt. Tuy nhiên, chỉ tiêu ngôn ngữ vẫn chưa được đề cập trong cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở 1999.

3. Theo khuyến nghị của cơ quan Thống kê của Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO), tình trạng hoạt động kinh tế của dân số nên lấy theo tình trạng trong 7 ngày qua.

Tuy nhiên, trong cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở 1999, câu hỏi "Hoạt động thường xuyên trong 12 tháng trước thời điểm điều tra" vẫn được sử dụng.

4. Trong cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở 1999 chưa thu thập một trong những phương tiện liên lạc quan trọng là điện thoại và internet.

5. Do hậu quả chiến tranh, do tai nạn lao động cũng như tai nạn giao thông nên số người bị tàn tật khá lớn. Mặc dù vậy, các cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở của nước ta từ trước tới nay chưa thu thập các thông tin này. Đây cũng là một trong các khuyến nghị của Liên Hợp Quốc cho các cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở chu kỳ 2000-2010.

Bởi vậy, cuộc Tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2009 cần bổ sung thêm những chỉ tiêu cần thiết. Trước hết là các thông tin về tàn tật và di cư quốc tế, các phương tiện liên lạc hiện đại đang được sử dụng ngày một nhiều ở nước ta.

Về chỉ tiêu ngôn ngữ nên thu thập ngôn ngữ thường xuyên sử dụng trong gia đình và đối với những người trong gia đình không sử dụng ngôn ngữ phổ thông (tiếng Kinh) thì cần thu thập thông tin về mức độ thành thạo về sử dụng ngôn ngữ phổ thông.

Các chỉ tiêu về tình trạng hoạt động kinh tế cần thu thập theo tình trạng trong 7 ngày qua để hạn chế những sai sót do phải hồi tưởng cho một thời gian dài (12 tháng) và để đáp ứng nhu cầu so sánh quốc tế ■